

Aan de orde is **het mondelinge vragenuur**, overeenkomstig artikel 136 van het Reglement van orde.

De **voorzitter**: Ik deel u mede dat de vragen van mevrouw Gerkens aan de minister van Economische Zaken over KPNQuest zijn ingetrokken. Dat betekent dat wij vanmiddag twee series met vragen zullen behandelen.

Vragen van het lid Timmermans aan de minister van Defensie over zijn uitlatingen over de mogelijke sluiting van de NAVO-basis in Brunssum.

□

De heer **Timmermans** (PvdA): Mijnheer de voorzitter. In De Telegraaf van 7 juni en in een ANP-bericht was te lezen dat minister De Grave na afloop van een NAVO-bijeenkomst gezegd zou hebben dat hij bereid is om het noordelijke NAVO-hoofdkwartier in Brunssum op te offeren als dat zou leiden tot een betere commandostructuur van het militaire bondgenootschap. Tegelijkertijd staat in hetzelfde ANP-bericht dat de sluiting of inkrimping van Afnorth volgens de minister op dit moment geen onderwerp van discussie of studie is. Ik begrijp dat niet helemaal. Als de collega's van de minister niet zelf zijn gekomen met het voorstel om het hoofdkwartier in Nederland te sluiten, waarom heeft hij dat voorstel dan zelf ingebracht? Geeft hij die sluiting daarmee niet weg, nog voordat de discussie is geopend?

Ik herinner eraan dat met dit NAVO-hoofdkwartier behoorlijk wat werkgelegenheid is gemoeid in een regio, Parkstad Limburg, waar het bepaald niet rooskleurig is gesteld met de werkgelegenheid. Deze sluiting zou voor deze regio een enorme "impact" hebben. Als een algemene herevaluatie van de NAVO-commandostructuur zou leiden tot het besluit...

De **voorzitter**: Mevrouw Albayrak, wilt u de nieuwe leden niet op het slechte pad brengen! Zet u uw gesprek alstublieft buiten de zaal voort.

Mijnheer Timmermans, gaat u door.

De heer **Timmermans** (PvdA): Voorzitter. Ik schrik mij rot.

De **voorzitter**: Mijn excuses. Als ik niets zeg, wordt u nog onverstaanbaar.

De heer **Timmermans** (PvdA): Als Nederland zelf het idee heeft ingebracht om een hoofdkwartier te sluiten, waaraan zoveel werkgelegenheid is verbonden, vind ik dat onbegrijpelijk. Misschien kan de minister uitleggen waarom hij dat aanbod zelf heeft gedaan? Zijn onderhandelingspositie heeft hij daardoor totaal verspeeld.

Ten slotte wil ik hem suggereren om de luchtmachtbasis in Geilenkirchen in de aanbieding te doen als hij toch een NAVO-basis in de aanbieding wil doen. Zuid-Limburg heeft immers veel last van die basis.

□

Minister **De Grave**: Voorzitter. Misschien is het goed om eerst de feiten op een rijtje te zetten. In de afgelopen NAVO-vergadering van de ministers van Defensie is door de Amerikaanse en Britse regering de wens geopperd om te komen tot een ingrijpende aanpassing van de NAVO-structuur aan de nieuwe uitdagingen. Men denkt daarbij vooral aan de structuur die in de afgelopen decennia is gegroeid. Dat was immers een tijd waarin de NAVO voor andere uitdagingen stond dan nu.

In de gebruikelijke persconferentie na afloop van de NAVO-vergadering zijn mij hierover vragen gesteld. In antwoord op deze vragen heb ik erop gewezen dat de Nederlandse regering deze aanpassing van de NAVO zeer steunt. De argumenten daarvoor zijn overtuigend en bovendien wordt het hierdoor mogelijk om financiële middelen vrij te maken voor andere belangrijke taken van de NAVO. Gegeven de beperkte defensiebudgetten is dat een goede manier om middelen vrij te maken voor de nieuwe uitdagingen.

Vervolgens werd mij de vraag gesteld wat dit zou kunnen betekenen voor Brunssum. Ik heb daarop geantwoord dat mij geen aanwijzingen hebben bereikt voor een eventuele aanpassing van het NAVO-hoofdkwartier in Brunssum. De vervolgvraag was: stel dat Brunssum ter discussie wordt gesteld, zal Nederland dat dan bij voorbaat blokkeren? Toen heb ik gezegd dat Nederland niet bij

voorbaat een veto uitspreekt als overtuigend kan worden aangetoond dat het aanpassen c.q. sluiten van Brunssum noodzakelijk is voor een adequate en doelmatige commandostructuur van de NAVO. Als alle landen die met die belangen worden geconfronteerd, zoals Noorwegen, Italië en Spanje, bij voorbaat veto's uitspreken, dan gebeurt er niets.

Kortom, ik heb de vragen van de pers naar mijn mening op adequate wijze beantwoord. Ik heb willen uitdrukken dat mij op de eerste plaats geen aanwijzingen bekend zijn over Brunssum en dat op de tweede plaats de betrokken landen niet slechts naar hun eigen belangen moeten kijken, wil deze belangrijke operatie slagen. Daarmee zou namelijk het totale NAVO-belang in het geding komen. Overigens ben ik mij zeer bewust van de grote belangen die met de NAVO-basis in Brunssum zijn gemoeid, zeker uit het oogpunt van werkgelegenheid.

De heer **Timmermans** (PvdA): Voorzitter. Ik neem aan dat de minister wel vaker op internationaal niveau heeft onderhandeld. Op het moment dat daarbij de schijn wordt gewekt dat een bepaalde zaak kan worden weggegeven, is het al kwijt. De partners van de minister gaan er in een dergelijk geval namelijk van uit dat een en ander op te geven is, waarmee dat het startpunt van de onderhandelingen wordt. Het startpunt is dan niet dat perse wordt vastgehouden aan de basis. Het is naar mijn mening dan ook een buitengewoon onhandige zet van de minister om Afnorth nu reeds in de etalage te zetten. Hij gaat daarmee onzorgvuldig om met de belangen van de mensen in de regio die voor hun bestaan afhankelijk zijn van het werk aldaar. Het was verstandiger geweest als hij geen uitlatingen gedaan had over dit onderwerp tot een globaal plan voor de herstructurering van de NAVO op tafel had gelegen.

Minister **De Grave**: Voorzitter. Ik ben gewend om vragen te beantwoorden, zowel van de Kamer als van de pers. Als er een vraag wordt gesteld, dan moet daarop antwoord worden gegeven. Een dergelijke vraag mag niet genegeerd worden. Voorts ben ik er niet zeker van op welke wijze een zaak meer in de etalage wordt gezet: bij het stellen van deze vragen...

De heer De Grave, minister van Defensie

© M. Sablerolle – Gouda

De heer **Timmermans** (PvdA): Wacht eens even! U heeft dit onderwerp aan de orde gesteld. U bent erover begonnen en ik tik u daarvoor op de vingers. U moet niet insinueren dat het feit dat ik het onderwerp in de Kamer aan de orde stel, de zaak in de etalage zet. Dat is flauwekul!

Minister **De Grave**: Ik heb dat ook niet gezegd. Wat een emotie.

De heer **Timmermans** (PvdA): U zegt het net.

Minister **De Grave**: Er is mij een normale vraag gesteld door een journalist en ik heb daarop geantwoord. U maakt er nu een nummer van, met alle emoties van dien. Ik probeer de zaak nuchter en zakelijk te zien. Ik ben inderdaad niet onbekend in het voeren van internationale onderhandelingen, maar dat geldt natuurlijk voor alle landen. Wij weten allemaal hoe dringend noodzakelijk de aanpassingen van de NAVO-structuur zijn. Als landen alleen kijken naar de eigen regionale werkgelegenheidsbelangen, dan komt er niets van aanpassingen terecht. Ik heb precies aangegeven op welke wijze ik heb geantwoord en het lijkt mij een fair antwoord, tenzij u pleit voor het bij voorbaat uitspreken van een veto door Nederland aangaande een aanpassing die ook Brunssum

betreft. In dat geval zou Nederland inderdaad geen positie hebben bij de komende onderhandelingen omdat het dan alleen naar de eigen belangen wil kijken.

De heer **Timmermans** (PvdA): Voorzitter. Volgens mij beginnen onderhandelingen met het verdedigen van de eigen belangen. Die zouden erbij gediend zijn geweest als de minister had gezegd: dit is nu niet aan de orde en wij praten verder op het moment dat er een plan ligt. Voor zijn collega's in de NAVO-raad heeft hij dit in feite weggegeven, waarmee de Nederlandse onderhandelingspositie is verzwakt. Dat spijt mij zeer.

Mevrouw **Van Ardenne-van der Hoeven** (CDA): Voorzitter. Ik heb allereerst een vraag voor de heer Timmermans. Onderschrijft hij de noodzaak om te herstructureren binnen de NAVO?

De heer **Timmermans** (PvdA): Zeker.

Mevrouw **Van Ardenne-van der Hoeven** (CDA): Past daarin zijn aanbod van over Geilenkirchen?

Ik heb ook nog een vraag aan de minister. Wij maken ons uiteraard ook zorgen over eventuele sluitingen van welk NAVO-centrum dan ook. Wij achten het echter ook noodzakelijk dat de NAVO herstructureert. Was

het in dat verband echt noodzakelijk om de aandacht te vestigen op Afnorth? Had de minister dit niet kunnen voorkomen? Wat is nu het tijdstraject en de verdere planning? De bestemming van Brunssum is immers voor een heleboel mensen in Limburg een zorg.

Minister **De Grave**: Voorzitter. Ik begrijp de vraag van mevrouw Van Ardenne heel goed. Ik heb Brunssum niet genoemd in de persconferentie; ik heb slechts een vraag gekregen. Ik had de vraag niet kunnen beantwoorden, maar ik kom hiermee precies op het punt waarom het al zo lang niet lukt in de NAVO, namelijk omdat er zoveel nationale belangen spelen dat het bredere belang van de NAVO achtergesteld blijft. Alles afwegende vond ik het noodzakelijk om aan te geven dat Nederland bereid moet zijn om dit noodzakelijke aanpassingsproces een kans te geven, net als de andere landen. Als alle landen bij voorbaat zeggen dat zij het niet willen, leidt het tot niets. Er zijn geen concrete aanwijzingen voor Brunssum, maar toen mij een "stel dat"-vraag werd gesteld, vond ik het toch belangrijk om een signaal te geven. Overigens zal de aanpassing plaatsvinden op grond van inhoudelijke beoordelingen. Ik denk dat er heel weinig redenen zijn om te veronderstellen dat juist dit regionale hoofdkantoor daarbij in het geding zal zijn. Wij moeten daarbij veel meer denken aan de hoofdkwartieren in de periferie die zijn neergezet ten tijde van de Koude Oorlog, als ik het zo mag noemen. Als je deze belangrijke operatie van de NAVO een kans wilt geven, moeten landen bereid zijn om hun nationale belangen af te wegen tegen het bredere belang. Daarom heb ik op de wijze geantwoord waarop ik geantwoord heb.

Ik weet niet precies hoe het tijdspad is. Ik weet in ieder geval dat de secretaris-generaal van de NAVO heeft aangegeven, bij de eerstvolgende NAVO-vergadering in november met nadere voorstellen te willen komen over de procedure die moet leiden tot de aanpassingen. Een verdere tijdsduiding is door de secretaris-generaal nog niet gegeven.

De heer **Timmermans** (PvdA): Wat de eerste vraag van mevrouw Van Ardenne betreft, ben ik van oordeel dat het debat over de hervorming van de NAVO-structuren veel meer

aandacht verdient dan het ene onderwerp dat ik vandaag aan de orde stel. Mijn collega Bert Koenders zal namens mijn fractie bij de regeling van werkzaamheden daarover een standpunt van het kabinet vragen.

De tweede vraag van mevrouw Van Ardenne ging over mijn uitspraken over Geilenkirchen. In een onderhandelingsproces met de NAVO-partners over herstructurering kun je het beste eerst iets van een ander in de aanbieding doen, want dat versterkt je onderhandelingspositie. Daarom heb ik gezegd: noem in plaats van Brunssum Geilenkirchen. Dat heeft dus te maken met de wijze waarop je in de Raad zou moeten onderhandelen en niet met het bredere vraagstuk hoe de NAVO precies zou moeten worden geherstructureerd. Dat dient ruim baan te krijgen bij een parlementaire behandeling in de Kamer.

Mevrouw **Van Velzen** (SP): Ik wil dit moment aangrijpen om de minister te complimenteren met de moed die hij toont om NAVO-onderdelen in Nederland te willen afstoten of sluiten. Dat is wat de SP-fractie betreft weliswaar een stap in de goede richting, maar het is slechts een klein begin. Mijn fractie heeft vele argumenten om de NAVO af te schaffen. Ik wil de minister vragen, de argumenten te noemen waarom juist Afnorth zou moeten worden gesloten.

Minister **De Grave**: Het spijt mij, maar ik ben het geheel met mevrouw Van Velzen oneens. Ik heb al aangegeven dat ik tot nu toe geen aanleiding zie om bij de afslankingsoperatie van de NAVO te denken aan Brunssum. Sterker nog, ik heb net naar aanleiding van een vraag van mevrouw Van Ardenne aangegeven dat het mij niet echt voor de hand lijkt te liggen dat aan Brunssum wordt gedacht. Ik ben dus helemaal niet voornemens, daarvoor argumenten aan te dragen of dat actief te promoten. Het gaat om de wijze waarop je onderhandelt, als ik de woorden van de heer Timmermans mag gebruiken. Onderhandelen doe je ook met een bepaalde mate van geloofwaardigheid. Als elk land alleen naar een ander wijst, weten wij één ding zeker: er komt helemaal niets van terecht. Dat is een vorm van onderhandelen die uiteindelijk tot geen enkel resultaat leidt. Dat

signaal heb ik proberen te geven. Het is heel belangrijk, ook in het belang van de NAVO en het in het belang van de efficiënte besteding van belastingmiddelen, dat het op een goede wijze gebeurt.

Mevrouw **Lambrechts** (D66): De D66-fractie wil de NAVO zeker niet afschaffen. Toch vragen wij ons af of het achteraf gezien wel zo verstandig was om, als je een evenwichtige herstructurering wilt, te beginnen met het heel onevenwichtig in de aanbieding doen van het NAVO-hoofdkantoor in Brunssum. Daarnaast weet iedereen dat er een reden was dat het hoofdkantoor juist daar werd geplaatst. Het had met werkgelegenheid te maken. Moet je niet op zijn minst een totaalplan in de achterzak hebben hoe Limburg kan worden gecompenseerd voordat je met zo'n ongenueanceerde stelling naar voren komt? Dit geldt te meer daar zo'n plan op dit moment eigenlijk niet meer is te maken.

Minister **De Grave**: Voorzitter. Ik weet niet zeker of mevrouw Lambrechts wel heeft geluisterd naar wat ik heb gezegd. Er is geen sprake van dat Brunssum in de aanbieding wordt gedaan. Dat zou betekenen dat ik naar die persconferentie ben gegaan, ben gaan zitten en zou hebben gezegd dat het mij een prima idee lijkt om Brunssum op te heffen. Dat heb ik dus niet gedaan. Ik heb alleen een vraag beantwoord. Daarbij heb ik aangegeven dat ik geen aanwijzingen heb dat Brunssum bij die NAVO-herstructurering in beeld is. Een journalist stelde vervolgens de keurige vraag: wat als dit toch aan de orde zou komen? Spreekt Nederland bij voorbaat daarover een veto uit? Ik heb toen gezegd dat als alle landen bij voorbaat veto's uitspreken over het hoofdkwartier in hun eigen gebied, er niets van deze operatie terecht zou komen. Dat is wat anders, lijkt mij, dan Brunssum in de aanbieding doen.

Het lijkt mij verder onverstandig om nu al te speculeren over allerlei compensaties, omdat je er dan al van uitgaat dat de situatie zich zal voordoen. Ik heb omstandig uitgelegd dat dit wat mij betreft nu niet aan de orde is en dat ik het ook niet voor de hand vind liggen dát Brunssum aan de orde komt. Het is verstandig, pas over alternatieven te spreken als dit met argumenten

omkleed binnen de NAVO aan de orde zou komen.

Vragen van het lid De Wit aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over **de salarisstijgingen aan de top**.

□

De heer **De Wit** (SP): Voorzitter. 8%, 13%, 14%; dat zijn de percentages waarmee de inkomens van de topmanagers tussen 1998 en 2000 werden verhoogd. De Volkskrant van afgelopen zaterdag voegde daar de cijfers over 2001 aan toe: 8,5%. De stijging van de contractlonen – het gaat dan om de mensen die onder een cao vallen – tijdens de regeerperiode van Paars II komt cumulatief uit op 14%. De stijging van de topsalarissen komt over deze periode cumulatief uit op 51%; dit is ruim drieëneenhalf keer zoveel.

In 1998 vond minister-president Kok de verhoging van de topsalarissen in 1997 met 4% "exhibitionistische verrijking". Vorig jaar, tijdens het debat over deze zelfde topsalarissen, zei hij dat de inkomensontwikkeling aan de top op gelijk niveau dient te blijven met de ontwikkeling van de inkomens en arbeidsvoorwaarden over de volle breedte. Staat de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid nog steeds achter deze opmerking of visie van de minister-president?

Paars heeft geen enkele maatregel getroffen om die exhibitionistische verrijking tegen te gaan. Sterker nog, de belastingherziening die is doorgevoerd, heeft tot gevolg dat de topinkomens minder worden belast. De openbaarmaking van de inkomens, waarmee wij in 2003 te maken krijgen, zal geen dempende werking hebben. De ervaringen daarmee in het buitenland wijzen daar niet op. Bovendien blijkt uit de openbaarmaking van deze inkomens in de Volkskrant van de afgelopen jaren al dat dit geen enkele invloed heeft. In dat licht stel ik mijn volgende vraag. Wat vindt de minister van deze exhibitionistische verrijking, deze stijging van topsalarissen? Deelt de minister de conclusie dat Paars op dit punt heeft gefaald, of was er destijds slechts sprake van verkiezingsretoriek van de heer Kok? Wat dient er volgens hem te gebeuren om die salarissen daadwerkelijk aan te pakken?